

УДК 327.7+341.215.2

І. Мазур, д-р екон. наук, О. Піменова, асп.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АПК УКРАЇНИ

Досліджено вплив громадських організацій на розвиток малого бізнесу в аграрному секторі. Визначено основні функції громадських організацій. Обґрунтовано ефективність застосування наукових розробок в практичній діяльності родових поселень, особистих селянських та фермерських господарств.

Ключові слова: аграрний сектор, підприємництво, малий бізнес, фермерство, особисте селянське господарство, громадська організація.

Influence of web browsers on development of small-scale business in agriculture is examined. Main functions of web browsers are determined. Efficiency from using scientific achievements in practice by farms or personal subsidiary plot is confirmed.

Key words: agriculture, business, small-scale business, farming, personal subsidiary plot, web browser.

В аграрному секторі, як і в інших галузях економіки, бізнес за розміром поділяють на великий, середній та малий. Але специфіка сільського господарства полягає у тому, що на відміну від інших галузей економіки більша частина виробленої продукції припадає саме на малий бізнес. Малий бізнес у сільському господарстві почав активно розвиватися з 1991 року, після отримання Україною незалежності: почали з'являтися фермерські та особисті селянські господарства.

Економічна діяльність малих підприємств забезпечує надходження коштів до державного бюджету, створюються нові робочі місця в сільській місцевості, підвищується рівень життя населення. Разом з тим на розвиток малого підприємництва, зокрема в аграрному секторі, негативно впливають незбалансованість системи оподаткування, неврегульованість питань фінансування і кредитування, нерозвиненість інфраструктури аграрного ринку. За таких умов захист інтересів підприємців в сучасних умовах можуть спробувати здійснити громадські організації.

Теоретико-методологічні засади дослідження проблем підприємництва були закладені ще у XVIII ст. у працях таких економістів, як А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, Р. Кантільон та знайшли свій подальший розвиток у численних дослідженнях М. Вебера, В. Зомбарта, Д. Кейнса, П. Самуельсона та ін. Теоретичні проблеми формування малого підприємництва в Україні знайшли своє відображення у працях українських вчених, зокрема А. Чухна, З. Варналія, В. Воротіна, Л. Воротіної, В. Гейця, С. Дриги, Я. Жаліла, І. Мазур, Л. Молдаван, В. Сизоненка та багатьох інших.

Однак, незважаючи на вагомий напрацювання стосовно розвитку малого підприємництва, зокрема у висвітленні питань: ролі держави у розвитку підприємницького сектору, законодавчого забезпечення підприємницької діяльності, разом з тим питання розвитку малого підприємництва в аграрному секторі вивчені недостатньо. Хоча ця проблема сьогодні є вкрай актуальною.

Метою даної статті є дослідження ролі громадських організацій у розвитку підприємництва АПК України.

Господарський кодекс України визначає, що до малих належать підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесят мільйонів гривень. До великих підприємств належать підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує двісті п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік перевищує суму сто мільйонів гривень. Усі інші підприємства визначаються середніми [1, с.37 – 38]. Отже, за існуючою класифікацією до малих підприємств в АПК України здебільшого відносяться фермерські господарства, оскільки вони характеризуються переважно невеликою

кількістю працюючих: голова фермерського господарства, члени його родини, що задіяні у процесі господарювання та невеликою кількістю найманих працівників.

Відповідно до Господарського кодексу [1, с. 63] та Закону України "Про фермерське господарство" [5, с.218] фермерське господарство є формою підприємницької діяльності. Тому особа чи родина, що вирішила зайнятися цим видом діяльності має створити юридичну особу.

Фермерські господарства – це підприємства агропромислового сектору економіки, які здійснюють господарську діяльність (виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції) з метою одержання прибутку. У 1991 році вони почали свою діяльність, а вже в наступному році їх кількість збільшилась у 7 разів. За даними Міністерства аграрної політики України на 1 липня 2008 р. кількість селянських (фермерських) господарств становила 43894, при цьому на одне фермерське господарство припадало в середньому 99,5 га сільськогосподарських угідь [12].

Одночасно з фермерськими, з'явилися і особисті селянські господарства (ОСГ), на долю яких припадає значна частина виробленої сільськогосподарської продукції. В той же час за законом "Про особисте селянське господарство" [6, с. 143], який у 2003 році був введений в дію, їх діяльність не відноситься до підприємницької. Потенційно ці господарства є кандидатами на входження у мале підприємництво, оскільки зазначений Закон (ст. 5) та Земельний кодекс України (ст. 121) передбачають безкоштовне отримання 2 гектарів землі у власність для ведення особистого селянського господарства [2]. Це означає, що за умов ефективного використання землі селянська родина може отримати значно більшу кількість продукції ніж потрібно для власного споживання. Надлишки виробленої продукції реалізуються, як правило, на ринках. Наприклад, у 2000 році особисті підсобні господарства громадян (які з 1 січня 2002 р. трансформувались у особисті селянські господарства) виробили 60 % валової сільськогосподарської продукції в Україні. Підсобними господарствами у 2001 р. вирощено 98 % загального урожаю картоплі, 87 % – овочів, по 20 % – зерна та цукрових буряків (фабричних), 18 % – соняшнику. Обсяг продукції сільського господарства за січень–вересень 2002 р. в усіх формах господарств порівняно з відповідним періодом 2001 р. зріс на 3 %. Наразі в сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності скоротився на 1,7 %, а в господарствах населення зріс на 6,4 % [8, с. 24]. В 2007 р. ОСГ вироблено м'яса (у забійній вазі) 51,9 %, молока – 82,2, яєць – 45,9 % від загального їх виробництва [14]. За даними Держкомстату України на 1 жовтня 2010 р. із особистих селянських господарств, що мають у своєму розпорядженні землю, які зареєстровані на території сільських населених пунктах, 78 % – утримують корів. При цьому, саме на цю групу виробників припадає близько 80 % загального виробництва молока в Україні

[11]. Як зазначає І.В. Свиноус, к.е.н., науковець Національного університету біоресурсів та природокористування України, основним ситуативним товаровиробником у 2009 р. вже стали господарства населення в галузі свинарства [13].

Наведені офіційні статистичні дані дозволяють стверджувати, що внесок підприємців, які ведуть особисті селянські господарства у структурі сільськогосподарського виробництва є значним.

Специфіка господарювання України полягає у тому, що держава головним чином свою увагу концентрує на великому бізнесі, вважаючи, що основний обсяг сільськогосподарської продукції мають виробляти потужні корпорації. Як зазначив міністр аграрної політики М. Присяжнюк: "Саме вони (потужні корпорації) зможуть залучити в аграрний сектор інвестиції, тому є шляхом виходу на зовнішні ринки капіталу, не вимагаючи при цьому підтримки з державного бюджету" [7, с.4].

Можливо, це і є відповіддю на питання, чому в сільському господарстві України розвитку малого підприємництва приділяється незначна увага. В сучасних умовах держава не створює сприятливих умов розвитку сільськогосподарської галузі. Це проявляється в тому, що відсутнє належне законодавче забезпечення, недостатня фінансова підтримка, перепони з придбанням землі тощо. Ще й досі відсутня законодавча база для створення родових поселень як виду особистого селянського господарювання, метою якого є виробництво екологічної та органічної продукції. В галузі бджільництва відсутня законодавча база щодо стандартизації продукції. А це в свою чергу є перешкодою для розвитку українського підприємництва, оскільки унеможливує конкурентоспроможність продукції та її вихід на міжнародний ринок. Тому захист інтересів підприємців в сучасних умовах можуть здійснити, на нашу думку, громадські організації.

За законом України "Про громадські організації" від 18 лютого 2009р. громадська організація є видом суспільної самоорганізації (громадян та/або юридичних осіб), що створюється з метою реалізації спільних інтересів у визначеній статутном сфері, галузі чи секторі діяльності, а також задоволення і захисту законних спільних інтересів своїх членів. Громадські організації є неприбутковими структурами [3].

До найважливіших функцій, які мають виконувати громадські організації в своїй діяльності, на нашу думку, належать:

- ✓ об'єднання людей для реалізації суспільних інтересів у визначеній статутном сфері, галузі чи секторі діяльності;

- ✓ лобювання адаптованого для України законодавства з метою ефективного розвитку малого підприємства;

- ✓ інформаційна;
- ✓ реалізація наукових досягнень;
- ✓ соціально-культурна;
- ✓ представницька;
- ✓ налагодження міжнародних зв'язків та ін.

Оскільки переважна частина виробленої продукції в сільському господарстві припадає саме на малі форми господарювання, то одним з найважливіших заходів громадських організацій є саме підтримка та сприяння розвитку особистих селянських та фермерських господарств. Ефективна діяльність малого підприємництва в аграрному секторі залежить від:

- ✓ захисту прав власності на землю – як основного засобу виробництва;

- ✓ мотивації селян;
- ✓ наявності фінансових ресурсів;
- ✓ сільськогосподарського обладнання;

- ✓ будівель, які відповідають сучасним вимогам;
- ✓ технології виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Сьогодні однією з найважливіших задач в сільському господарстві є відродження українського села через повернення селян до постійної продуктивної праці у селі, особливо чоловічої частини населення, оскільки господарство, яке засновано на жіночій праці є слабким і малопродуктивним. Норма виробітку чоловіка значно переважає норму виробітку жінки через високу працевитратність сільськогосподарської продукції.

В зв'язку з нерозвиненістю регіонів, слабкою державною підтримкою села спостерігається міграція сільського населення до великих та середніх міст з метою отримання грошового еквіваленту через реалізацію своєї праці не властивої для них – посередництва у реалізації будь-якої готової продукції. Це не сприяє розвитку ані особистих селянських господарств, ані розвитку малого підприємництва в цілому.

Останнім часом, особливо в період фінансової кризи, з'явилась і набула розвитку нова течія, до якої входять люди з великих й невеликих міст, які мають намір змінити образ життя з міського на сільський з метою більш свідомого спілкування з природою – землею, тваринами та рослинами (а в нашому розумінні – господарювати), що сприятиме поліпшенню родючості землі. Таку форму господарювання називають "Родова садиба", а об'єднану групу людей з вищезгаданими намірами – "Родове поселення". Основні ідеї створення родових поселень викладені в серії книжок російського підприємця В. Мегре "Звенящие кедры России". Жителі міст хочуть займатись органічним землеробством, виховувати дітей на народних традиціях та звичаях з повагою до землі, родини, країни. Ці люди готові працювати на незаселеній сільській місцевості, сприяти її розвитку за умов виділити їм мінімум по 1 га землі у власність для ведення особистого селянського господарювання з будівництвом власного житла для постійного проживання на цій території.

На нашу думку, підтримка людей у реалізації їх намірів такого виду господарювання і буде сприяти не лише розвитку малого бізнесу в аграрному секторі а й зменшенню безробіття у містах, здешевленню продуктів харчування через збільшення пропозиції на ринках високоякісних екологічно чистих продуктів, зменшенню соціального напруження у містах та підвищенню рівня культури у сільській місцевості.

Інтереси "Родових поселень" в Україні представляє громадська організація "Народний рух захисту Землі", яка була створена восени 2008 р. Головна її мета – створити в Україні законодавчу базу, яка б забезпечила ефективну діяльність родовим поселенням та їх захист [10]. Проте на наш погляд, ця громадська організація не використовує в повній мірі всі свої функції та можливості: дуже погано на сьогоднішній день реалізується найголовніша функція громадської організації – об'єднання людей для реалізації суспільних інтересів у визначеній статутном сфері, галузі чи секторі діяльності. Про діяльність цієї громадської організації знають лише декілька існуючих "родових поселень" України та певна група найбільш підприємливих людей. Інші бажачі, які вирішили створити "родове поселення" знаходять один одного та об'єднуються самостійно: через знайомих, Інтернет тощо.

Саме громадська організація має ініціювати залучення людей та єднати їх на основі спільних інтересів. Велика кількість членів громадської організації є ознакою вагомості та значущості її в суспільстві. Це в свою чергу допомагає громадській організації швидше реалізувати спільні інтереси, такі як: лобювання адаптовано-

го до України законодавства для ведення малого бізнесу, налагодження міжнародних зв'язків. Отже, повноцінна реалізація першої функції – об'єднання людей для реалізації суспільних інтересів у визначеній сфері, галузі чи секторі діяльності – є важливою передумовою успішного розвитку інших функцій в середині організації, але не єдиною.

Для ефективного розвитку малого бізнесу в аграрному секторі України, важливою є також й інформаційна функція, яка полягає в інформуванні своїх членів про події, які відбуваються в соціально-економічній сфері країни. За умов сучасного розвитку інформаційних технологій, важливою складовою успішної діяльності та розвитку громадських організацій на наш погляд є наявність свого сайту, оскільки саме за допомогою електронної мережі Інтернет переважна частина людей сьогодні знаходить необхідну їм інформацію.

До подій, що можуть зацікавити підприємця аграрного сектору можна віднести: проведення аграрної реформи, зміна законодавчої бази, реалізація податкового кодексу тощо. Серед заходів, що належать до інформаційної функції можна віднести:

- ✓ інформування своїх членів про нові відкриття науки та техніки та можливості їх практичного втілення у сільському господарстві;
- ✓ роз'яснення щодо реалізації прийнятих нормативних та законодавчих актах стосовно розвитку аграрного сектору, зокрема Податкового кодексу України;
- ✓ проведення різноманітних семінарів щодо ефективного ведення господарства та можливості входу до малого бізнесу шляхом об'єднання у сільськогосподарської кооперативи чи переходу до фермерської форми господарювання;
- ✓ науково-практичні семінари щодо сучасних форм і методів ведення селянського господарювання, зважаючи на те, що значна кількість людей, які бажають створити "родові садиби" є вихідцями з великих міст;
- ✓ запрошення на семінари представників інших організацій по спорідненим інтересам таких як ТОВ "Клуб органічного землеробства" для обміну досвідом та інформацією тощо.

Реалізація наукових досягнень громадською організацією забезпечується залученням науковців, які є членами цієї організації, з подальшим застосуванням їх наукових розробок в практичній діяльності родових поселень.

Соціально-культурна функція полягає у проведенні культурно-масових заходів, які також сприяють реалізації підприємницького потенціалу членів громадської організації. До таких заходів можна віднести проведення різноманітних народних ярмарок, виставок досягнень у виробництві сільськогосподарської продукції тощо.

Успішному розвитку малого бізнесу аграрного сектору сприяє використання міжнародного досвіду, налагодження міжнародних зв'язків. Тому налагодження міжнародних контактів в аграрному секторі громадською організацією відкриє нові можливості для здійснення ефективної підприємницької діяльності її членів.

Якщо громадська організація працює ефективно і в повній мірі використовує вищезазначені функції громадської організації, то її діяльність сприятиме не лише розвитку особистих селянських господарств (ОСГ), а й в цілому малому бізнесу в АПК.

Однією з найпотужніших громадських організацій України є Всеукраїнська громадська організація (ВГО) "Братство бджолярів України". Вона була створена в 2005 р. Діяльність організації спрямована на відродження галузі бджільництва, яка є історичною спадщиною українського народу, та сприяння розвитку в цій галузі малих форм господарювання. Тому головні функції, які притаманні громадським організаціям, у ВГО "Братство бджолярів України" використовуються майже в повній мірі.

Серед головних стратегічних завдань "Братства бджолярів України" є:

1. Об'єднання одноосібних пасічників в організовану громаду, спроможну на рішення багатьох питань: відстоювання їх інтересів, контролю якості продукції, благодійницьких програм і т. ін. Важливим у своїй діяльності організація вважає прийти до кожного пасічника і допомогти йому у його фахових проблемах.

2. Створення матеріальної бази для розвитку промислового бджільництва. Виходячи на міжнародний рівень, ВГО налагоджує міжнародні стосунки з країнами, де добре розвинуте промислове бджільництво. Однією з таких країн є Південна Корея [9].

Реалізація цих завдань сприятиме розвитку малого бізнесу не лише в галузі бджільництва, а й в АПК України. Розуміючи, що для участі в малому бізнесі необхідна відповідна підготовка вітчизняних підприємців аграрного сектору, "Братство бджолярів України" щорічно проводить курси підвищення кваліфікації для пасічників. Організація також поставила собі за мету відкриття міжнародної школи з бджільництва.

Забезпечення базової освітньої підготовки, проведення семінарів щодо підвищення кваліфікації та ефективного ведення малого господарювання, реалізація інтересів підприємців завдяки громадським організаціям, сприятимуть розвитку аграрного сектору України. На нашу думку результатом цього має стати об'єднання підготовлених підприємців у сільськогосподарській кооперативи в будь-якій галузі АПК. Сільськогосподарський кооператив – це найбільш сприятлива форма участі у малому бізнесі для селян. Надлишок виробленої продукції селяни здають до кооперативу і отримують за це фінансову винагороду по ринковим цінам. На думку, О.В. Чаєнова саме кооператив є найперспективнішою бізнес-структурою, здатною конкурувати як з малими, так і з великими підприємствами. Кооператив увібрав в себе найкраще від великих та малих форм господарювання. Кооператив – це організована на колективних засадах економічна діяльність тієї чи іншої групи осіб, яка обслуговує інтереси цієї групи, і лише цієї групи [15].

Одним з найбільш вагомих досягнень ВГО "Братство бджолярів України" є активна участь у міжнародних зв'язках. Саме при активній участі "Братства бджолярів України" на 41-у Міжнародному Конгресі Всесвітньої Федерації Бджільницьких Асоціацій "Апімондія", що проходив 15–20 вересня 2009 р. у м. Монпельє (Франція), Україна виборола право приймати найбільший світовий форум "Всесвітній бджільницький Конгрес" у Києві в 2013 році. Це є значним досягненням та має великі перспективи для розвитку малого бізнесу в АПК України.

Серед головних завдань, які сприятимуть підготовці до Міжнародного конгресу "Апімондія" є забезпечення законодавчої бази в напрямку сертифікації та стандартизації продукції бджільництва України.

У складі ВГО сформувалась група пасічників-науковців, які є членами організації і працюють у різних напрямках: ветеринари, біологи, економісти, юристи тощо. Одним з найбільших досягнень у науково-дослідній сфері є новий метод П. Я. Хмари, що використовується членами ВГО. Цей метод передбачає утримання бджіл без застосування будь-яких медичних препаратів, це значно зменшує фінансові та трудові витрати пасічника. Така продукція може бути включена до складу товарів, які називаються органічними. Незважаючи на те, що мед та продукти бджільництва асоціюються з найбільш натуральними та природними продовольчими продуктами, в сучасних умовах розрізняють органічний та неорганічний мед. Це пов'язано з забрудненням навколишнього середовища. З метою застереження підприємці вимушені систематично проводити профілактику виготовлення продукції, застосо-

вуючи медикаменти. Свій метод П. Я. Хмара описав у праці "Технологія оздоровлення бджіл без медикаментів – шкодочинів здоров'ю людей" [16]. Економічні показники цього методу вражають.

Отже, застосування назви "органічний мед" передбачає, що продукція більш високої якості, тому її ціна значно зростає. Деякі підприємливі особи вже збагнули наскільки вигідним є перехід до нової технології за методом Хмари і на своїй продукції розміщують інформацію, що вона виготовлена саме за цим методом і продають її дорожче ринкових цін. Те нове, що запропоноване П. Я. Хмарою сприяє розвитку малого бізнесу не лише у бджільництві, але й в АПК України:

- ✓ значне зменшення фінансових та трудових витрат, що дає кошти для розширення виробництва, додатковий час та новаторство;

- ✓ збільшення масштабу виробництва в умовах малого бізнесу, а також збільшення товарної продукції;

- ✓ органічне виробництво внаслідок екологізації підприємництва, яке більш високої якості.

Відтак, активна діяльність громадських організацій й повноцінне використання ними своїх функцій сприяє ефективному розвитку підприємництва у сільському господарстві України.

УДК 334.012.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

У статті розглядаються проблеми теоретичного моделювання розвитку соціально-економічної системи, з урахуванням процесу автопоезису, окреслено інституційні загрози та ризики для економічної безпеки перехідних економік, доведено необхідність застосування принципів стратегічного партнерства при визначенні геополітичного курсу країни, запропоновано концептуальні напрями побудови моделі соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: система соціально-економічної моделі, автопоезис, "трансплантатія" інститутів, стратегічне партнерство, макромодель та стратегія соціально-економічного розвитку України.

The problems of theoretical modeling of socio-economic system, autopoiesis process including analyzed, the institutional threats and risks to the economic security of the transitional economies are outlined, and the necessity of application of the principles of strategic partnership within country determination the geopolitical and conceptual directions for building a model of socio-economic development of Ukraine.

Key words: socio-economic model, autopoiesis, institutions transplantation, strategic partnerships, macromodel strategy and socio-economic development of Ukraine.

Ще донедавна актуальність будь-яких науково-прикладних заходів, акцій політичних сил значною мірою пов'язувалася із світовою фінансово-економічною кризою. Не заперечуючи істотний негативний вплив кризи на вітчизняну економіку, зупинимося на деяких позитивних її проявах. Насамперед, вплив світової фінансово-економічної кризи на економіку нашої країни (зокрема на підприємницьке середовище) загострює приховані проблеми соціально-економічного розвитку і актуалізує необхідність їх розв'язання як об'єктивної закономірності подальшого економічного суверенітету України.

Історично сформувалися декілька концептуальних підходів до визначення головних загроз національній економічній безпеці та напрямів протидії цим небезпекам [3, 7, 8, 10, 11].

Сучасні теоретичні підходи до аналізу передумов та наслідків функціонування різноманітних за змістовним наповненням та формою суспільно-політичних та економічних систем недостатньою мірою пояснюють причини безповоротного зникнення окремих з них.

Свого часу, Н. Луман розвинув термін чилійських епістемологів і нейрофізіологів У. Матурана та Ф. Варела

1. Господарський кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 25 серпня 2009р. – К.: Паливода А. В., 2009. – 192 с. 2. Земельний кодекс України. – К.: Видавничий дім "Скіф", 2008. – 96 с. 3. Закон України "Про громадські організації" – електронний ресурс: <http://sfulf.org/zak-grom-or.html>. 4. Закон України "Про фахові об'єднання" – електронний ресурс: <http://sfulf.org/zokon-ukr-fahovi.html>. 5. Закон України "Про фермерське господарство". Земельне законодавство України. – К.: Істина, 2010. – 342 с. 6. Закон України "Про особисте селянське господарство". Земельне законодавство України. – К.: Істина, 2010. – 342 с. 7. Контракти/ засн. ТзОВ "Газета "Галицькі контракти". – К.: Видавничий дім "Галицькі контракти", 2010 – Діловий тижневик. 2010, №22 8. Лебідь В. Правове становище особистих селянських господарств в Україні: дис. канд. юридичних наук: 12. 00. 06. / Лебідь Валерій Іванович. – К., 2002. – 189 с. 9. Сайт ВГО "Братство бджолярів України" // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.honeyua.com/korea/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=31 10. Сайт всеукраїнського інформаційно-аналітичного центру читачів вниг В. Мегре. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zku.org.ua/>. 11. Сайт державного комітету статистики України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> 12. Сайт Міністерства аграрної політики. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/page/?9761> 13. Свиноус І.В. Економічні аспекти виробництва продукції свинарства в господарствах населення / І.В. Свиноус, О.А. Стус [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2009_141/09siv.pdf 14. Свиноус І.В. Соціально-економічні аспекти виробництва тваринницької продукції в особистих селянських господарствах / І.В. Свиноус – електронні дані: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1556> 15. Чайанов А.В. О сельскохозяйственной кооперации: (Избранные главы и статьи) – Саратов: Приволж. Кн., изд-во, 1989. – 176 с. 16. Хмара П. Технологія оздоровлення бджіл без медикаментів – шкодо чинів здоров'ю людей (Порадник пасічнику) / П. Хмара. – Черкаси: Маклаут, 2008. – 169 с.

Надійшла до редколегії 12.11.10

А. Мокій, д-р екон. наук,
М. Флейчук, д-р екон. наук,
А. Гуменюк, канд. екон. наук

"автопоезис" (англ. – "autopoiesis"), що у перекладі означає "самотворення" або "самовідтворення", розширивши область його застосування стосовно соціально-економічної системи, як елемента організації [12]. Будь-яка соціально-економічна система характеризується життєздатністю лише тоді, коли вона спроможна до самовідтворення.

Процес запозичення інститутів, що розвинулися в іншому інституційному середовищі, називають "трансплантатією" ("імпортом інститутів") [17, с. 298]. Сенс трансплантатії, за визначенням В. Полтеровича, полягає в прискоренні інституційного розвитку, проте при цьому не зникає небезпека дисфункції цього процесу.

Трансплантатію інститутів певною мірою можна ототожнити із запозиченням технологій. На "ринку інститутів" інституційні інновації не патентуються і право власності на них відсутнє, а право на їх імітацію безкоштовне. Більше того, розвинені країни часто готові сплатити й витрати на трансплантатію, іноді навіть конкуруючи за право "виростити" на новому ґрунті саме свій інституційний продукт. Якби причини не були передумовою подібної конкуренції постачальників інститутів, результатом цього процесу часто є вибір не найоптимальніших інститутів. У боротьбі за "покупця" зазвичай